

symyksiä käsittelevistä asiantuntijaryhmistä yhteiskuntaa laajemmin tarkasteleviin koordinoituihin. Huumausaineiden käytön muodostuessa yhteiskunnalliseksi ongelமாகsi perustettiin vuonna 1968 huumausainekomitea, jonka laatima mietintö on muodostanut pohjan maassamme valitulle huumausainepoliittiselle linjalle.

Huumausainekomitean työtä jatkamaan asetettiin Päihdeasiain neuvottelukunta. Sen tehtävänä oli yleinen päihdeiden väärinkäytön huollon seuraaminen sekä aloitteiden tekeminen väärinkäytön ehkäisemiseksi ja huollon kehittämiseksi. Päihdehuoltolaki perustuu neuvottelukunnassa suoritettuun valmisteluun, johon liittyvä keskustelu on osaltaan muovannut päihdehuollossa tehtävää työtä. Päihdeasiain neuvottelukunnalla on ollut keskeinen asema viranomaisien, järjestöjen sekä muiden yhteisöjen yhteistyön kehittämisessä päihdehuollossa. Alkoholii- ja huumeneuvoston perustamisella on puolestaan luotu edellytyksiä ennen muuta sille, että korjaavaa päihdepolitiikkaa toteuttavat tahot lisäävät yhteyksiään alkoholihallinnon ja raittustoimen kanssa.

Valtiovalta määrittelee yhteiskunnallisia ongelmia muun muassa komiteoilla. Komiteoiden kokoonpanon ja tehtäväkäsiantojen kehityksestä voidaan päätellä, miten yhteiskunnallisten ongelmien paikka- ja ratkaisustrategiat ovat muuttuneet. Alkoholii- ja huumeneuvoston tehtävien ja kokoonpanon laaja-alaisuus osoittaa sen pitkän tien, joka suomalaisessa päihdepoliittisessa ajattelussa on käyty kieltolain ajoista näihin päiviin. Köyhiin keskittynyt päihde- ja irtolaishuolto on kuoleutumassa sekä muotoutumassa uudelleen osaksi koko kansan palvelujärjestelmää samalla, kun alkoholipolitiikan hoitajat haluavat laskeutua norsunluutornistaan lähemmäksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä kunnallista päätöksentekoa.

Tapani Sarvanti

Raittiusliikkeen krapula

Soikkeli, Markku (toim.): Seuraavat sata vuotta. HYY:n julkaisusarja A 9. Helsinki 1986, 59 sivua

Laajemmat pohdiskelut vaativat usein muotoutuakseen jonkin ulkopäin tulevan virikkeen. Oltuani vuosia läheisessä suhteessa raittiusliikeseen tuon virikkeen antoi minulle tällä erää Ylioppilaiden raittiusyhdistys, tuo vetreä satavuotias. Juhlensa kunniaksi se julkaisi raittiusliikkeen tilasta ja tulevaisuudesta keskustelukirjan *Seuraavat sata vuotta*.

Kirjasen toimittaja Markku Soikkeli on ymmärtänyt elämän perusteisiin kysymysten esittäminen on tärkeämpää kuin vastausten etsiminen.

Kaikilla artikkeleilla on yhteinen nimittäjä: ne etsivät raittiusliikkeen kadonnutta isetuntoa. On totta, että raittiusliike potee — sanonta sallittakoon — krapulaa: On herätty 80-luvun ankeaan aamuun, talot ja mannut myyty, kaverit ovat kaikonneet, eväsreppu on tyhjänä nurkassa ja ajatukset harhailevat kauhistuneena siinä, mitä eilen tulikaan tehtyä. Pahiten isetuntoa kalvaa kuitenkin se, ettei oikein tiedetä, miten tästä aamusta päästään eteenpäin.

Kirjan herättämät ajatukset voidaan jakaa neljään näkökulmaan:

- 1) Raittiusliike on vain myytti
 - 2) Valtio tulee ja tappaa
 - 3) Hölkkää niin kuolet terveempänä
 - 4) Albaniassa on kivaa
- Käsittelen tekstejä niiden valossa.

Raittiusliike on vain myytti

Alkon Matti Virtasen ja toimittaja Tuula-Maria Ahsen tekstit tavaltaan kertovat sen tosiasian, jonka raittiusväki toisinaan unohtaa: raittiusliikettä arvoiltaan yhtenäisenä kansanliikkeenä ei ole olemassa.

Itse asiassa heterogeenisempää porukkaa on vaikea löytää. Raittius on käsite, jota voidaan lähestyä uskottoman monelta taholta. Toisille

raittiusliike on kulttuuriliike, instrumentti tajunnan laajentamisessa. Toisille raittius on absoluuttisen auktoriteetin eli persoonallisen Jumalan käsky. Joillekin raittius on osa alistettujen vapautusliikettä, joillekin se on normi, jonka nojalla löytää yhteiskunnan akanat. On ihmisiä, joille raittius on tapa kohottaa työtehoa ja lisätä oman ruumiin ihailua, on ihmisiä, joille raittius on arkipäivän solidaarisuutta alkoholista kärsiviä kohtaan.

Ajatusten pääilmansuunnistakin sopiminen on jo vaikeaa: Onko kriteerinä alkoholinkäytön aste suurkulutuksesta raittiuteen vai inhimillisen suhtautumisen aste? Toisin sanoen, nähdääkö raittius tavoitteena vai instrumenttina, välineenä.

Matti Virtanen esittää artikkelissaan raittiusliikkeen nousun tieksi luopumista raittiudesta jäsenyyskriteerinä. Sinänsä asiallinen pohdinta on tosin jäljessä ajastaan; useat järjestöt ovat jo pitkään toimineet Virtasen esittämällä tavalla.

Mutta ydinkysymys jää: Mitä tehdä sillä raittiudella? Kommentissaan Virtaselle Markku Soikkeli vastaa sattuvasti: raittiusliikkeen tulisi ennen muuta tuottaa raittiimpaa elämäntapaa.

Unohtakaamme objektit ja subjektit, autettavat ja auttajat. Raittiusliikkeen keskeinen tehtävä tänä päivänä voisi olla antiautoritaarisuus, usko ihmiseen itseensä sekä hänen voimaansa ja oikeuteensa tehdä omat valintansa.

Ja siihen raittiusliike yhtenäisenä ei kykene, sillä järjestöt poikkeavat toisistaan liiaksi. Mutta siinä on myös järjestöjen vahvuus, kukin voisi ”taaplata” tyylillään. Parempi kattaa raittiuskysymyksistä kiinnostuneet ihmisryhmät laajasti kuin pyrkiä vain yhteen suuntaan.

Tuula-Maria Ahonen esittelee itsensä uusraittiina. Termi syntyi lähinnä uusterveellisuuden alakäsitteenä, kuvaamaan juppihenkistä terveystavoitteista alkoholista luopumista.

Artikkelin luettuana huomaa, ettei kirjoittaja kuitenkaan kuulu tähän joukkoon. Hänen perustelunsa oma-kohtaiseen ratkaisuun tuntuvat hyvin perinteisiltä. Hän korostaa raittiusliikkeen ihmisten kohtaamista helpotavana tekijänä, tunteiden ja inhimil-

lisyyden esilletuloa edistävänä.

Minusta tämä kuulostaa raittiusliikkeen ydinsanomalta, samalta, jonka pohjalta monet järjestöt ovat toimineet ja toimivat. Siis ”vanharaittiilta”.

Oleellisin kysymys raittiusjärjestöjen kannalta onkin se, mitä Ahonen ei sano. Miksi raittiusjärjestöjen ulkopuoliset ajattelevat, että inhimillisyyden ja ihmisyyden kohtaaminen ei meille kuuluisi?

Valtio tulee ja tappaa

Vastaus löytyy paitsi kritiikittömästä menostamme mukaan fyysisiä terveysarvoja korostavaan hurmahenkisyyteen myös siirtymisestäme valtiovallan ulokkeeksi.

Tämä on ehkä selvimmin se asia, joka kirjasesta puuttuu. Kristian Åbergin artikkelin alussa sitä vain sivutaan, vaikka lopullisen byrokraatisoitumisen estäminen olisi kirjassa kaivattu kulttuuriliikkeen synnyn ennakohto.

Toivottu siirtyminen ihmisen tasolle ei voi toteutua niin kauan kuin raittiusjärjestöt ovat riippuvaisia siitä, miten parhaiten miellyttää valtiovaltaa. Se suuntaa väärin sekä toiminnan sisällön että kohteen.

Ensinnäkin aletaan suosia suuria terveyskasvatusprojekteja, koska ne sopivat valtion suunnitelmiin, ja toiseksi toiminta alkaa kohdistua siihen suuntaan, jossa rahaa säädellessä.

Milloin muistatte raittiusjärjestöjen esittäneen kriittisiä vaihtoehtoja valtiollistuneelle viralliselle terveys-tavoitteiselle politiikalle? Milloin muistatte merkittävien raittiusjärjestöjen peränneen kansalaisten oikeuksia elää oman elämäntapansa mukaan sen sijaan, että ne ovat menneet mukaan siihen kuuroon, joka asian-tuntevasti kertoo alamaiselle, mitä hänen sopii tehdä? Harvat järjestöistämme ja liian harvoin.

Paradoksi on se, että valtio on se käsi, joka pitää raittiusjärjestöt pystyssä, mutta samalla raittiusjärjestöjen liittyminen valtion jatkeeksi vieroittaa ne siitä kulttuuriliikkeen olemuksesta, jota kirjasen kirjoittajat etsivät. Samalla se vieroittaa ihmiset raittiusjärjestöstä.

Olen toisaalla muistuttanut, että raittiusliikkeen voi käydä kuten siirtomaatavarakauppiaan Velho-sarja-

kuvassa. Kauppaan eksyneen ritari Plootun ihmetellessä tyhjiä hyllyjä kauppias vastasi: ”Mitäs myyt kun ei ole siirtomaitakaan.”

Voisiko käydä niin, että kun uusi ihminen saapuu kysymään meiltä raittiusliikkeessä, mitä teemme kahden vuoden päästä, vastaamme, ettemme tiedä, koska valtio ei ole vielä päättänyt silloisesta teemavuodestaan.

Hölkää niin kuolet terveempänä

Mari Maasilta kirjoittaa hieman kapea-alaisesti terveyskasvatuksen eettisestä oikeutuksesta ja sen muodoista. Hän kysyy, miksi terveyskasvatuksella tulee ”syyllistää yksilöitä, kun syyt kuitenkin ovat laajempia”. Sama pulma on kuitenkin edessä millä tahansa yksilön omaantuntoon vetoavalla toiminnalla, olkoon kyse kirkon yhteisvastuukeräyksestä tai aseista kieltäytymisestä.

Maasilta kysyy, mitä mieltä on puhua yhden ihmisen terveydestä, kun Tshernobylin laskeutuma uhkaa meitä aina seitsemänteen sukupolven. Aivan oikein, mutta yhtä keskeistä ajatusta ei saa unohtaa: yksilötason ja yhteisötason toiminta eivät ole toisiaan pois sulkevia.

Työmme ihmisarvoisen kanssakäymisen ja jokaisen ihmisen lisääntyvän elämän hallinnan puolesta ei estä meitä työskentelemästä globaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. Mielestäni ne jopa kuuluvat kiinteästi yhteen.

Terveyskasvatuksen ongelmina Maasilta näkee sen keskittymisen itsekokeskisyiden pönkittämiseen ja joka raosta esiin tunkevan tuputtamisen.

Tämän terveysfasismin suurin ongelma ei uskoakseni kuitenkaan ole sinänsä kiusallinen ylenmääräinen tuputtaminen, vaan sen maailmankuva, ihmisten jakaminen selviytyjiin ja syrjäytyjiin, A- ja B-ihmisiin.

Todellakin, kuinka kapea onkaan joidenkin terveyskasvatuskampanjoiden maailmankuva. Niiden ainoa tavoite lienee saada ihmiset hölkkäämään, jotta he kuolisivat terveempinä, mutta ne eivät puutu siihen, mitä näillä säästyneillä päivillä voisi tehdä. Ne myös osoittavat ihmisille, minkälaiset lähimmäiset ovat ei-toivottuja: lihavat makkaraa mutustele-

vat finnaamat.

Kokemus on osoittanut, että asenteiltaan yksiulotteisimpien terveyskasvatuskampanjoitten takana on useimmiten jokin muu taho kuin raittiusliike, monet pohdituimmista ja eniten elämään ankkuroiduista kampanjoista taas ovat raittiusjärjestöjen työtä. Toisaalta tässä jos missä eri raittiusjärjestöjen erot näkyvät selvästi.

Sisko Helstin kirjoitus raittiuden markkinoinnista ei sano oikeastaan mitään. Hän kyllä johdattelee oleellisten kysymysten äärelle, raittius-työn lähtökohdan problematisoin-tiin.

Pulma on todellinen, kovin monet järjestöihmiset olettavat toiminnan olevan tarrojen tekemistä. Byrokraattisessa mielessä se onkin: mallikappaleet voi liittää valtionaputilitykseen osoitukseksi aktiivisesta toiminnasta ja niitä levittämällä saa illuusion siitä, että tavoittaa suuren joukon ihmisiä, kohderyhmän.

Laajamittainen materiaalintuotanto on yksi raittiusliikkeen juuristaan tehokkaimmin eristäneitä tekijöitä. Kun kerran kohderyhmälle voi jakaa tarroja ja esitteitä, niin muuta toimintaa ei tarvitsekaan miettiä.

Miten olisi, raittiusjärjestöt, yksi vuosi kokonaan ilman julisteita, tarroja, esitteitä? Yksi vuosi ilman nelivärisiä hiihtäjiä rakkaine olemuksineen, vuosi ilman hölkkäämisen ilojen ylistystä? Vuosi jolloin keskityttäisiin kuuntelemaan, mitä ihmiset ajattelevat, vuosi jolloin unohdettaisiin neuvot ja opastukset, jotta kohdattaisiin ihmiset samalla tasolla?

Muutoin raittiusliikkeen kampanjoita ja toimintaa ei kohta enää erota Alkon suppea-alaisesta ”valistuksesta”. Sentyypiseen huonon oman-tunnon synnyttämään mekanistiseen alamaisvalistukseen ei pidä lopullisesti lipsahtaa. Raittiusliikkeen voima on jäsenissä; he elävät omaa arkielämänsä, ovat oman elämänsä miehiä ja naisia.

Albaniassa on kivaa

Kirjailija Johannes Salminen vertasi osuvasti Suomea jokin aika sitten omahyväisyydessään ja sulkeutuneisuudessaan Albaniaan. Suomen henkistä ilmapiiriä kuvaava vertaus pätee myös osin raittiusliikkeeseen.

Suomen raittiusliike on hyvin kansallisesti muotoutunut, uniikki. Vastavaa pirstoutuneisuutta yhteiskunnallisten näkemysten, uskonnollisten kantojen ja ammattialojen mukaan ei muualla ole.

Se on johtanut meidät jonkinlaiseen eristyksen kansainvälisestä kehityksestä ja keskustelusta. Muualla maailmassa raittiusliike toimii aktiivisesti kansainvälisessä solidaarisuustyössä.

Kehitysyhteistyön aktivisti Risto Isomäki perää kirjoituksessaan raittiusliikkeeltä kansainvälisempää näkökulmaa. Kirjoitus on täyttä asiaa. Isomäen esittämät toiminnot, esim. Kansainvälisten kuluttajajärjestöjen liiton tupakanvastaisen AGHAST-kampanjan tukemiseksi, antaisivat enemmän kuin runsaasti toimintaa tarrattomalle vuodelle.

80-luvulle tultaessa raittiusliike on toki aloittanut solidaarisuustoiminnan. Pulmia on lähinnä kaksi: toisaalta se on rajoittunut joihinkin järjestöihin, toisaalta se on osin sisällöltään enemmän ylätasoa kuin kansalaisten aktiivisuuteen perustuvaa.

Suomalaisen raittiusliikkeen olisi ensinnäkin tehtävä entistä enemmän arvioita muiden maiden kokemuksista ja toiseksi aktivoiduttava kansainvälisessä solidaarisuustoiminnassa. Toiminta olisi myös kohdistettava paremmin, raittiusliikkeen työn kannalta keskeisiin hankkeisiin.

Vastauksia?

Kysymyksiä, kysymyksiä. Kuka tietää vastaukset, en minä ainakaan. Hädin tuskin osaan muotoilla oikeasuuntaisiksi olettamiani kysymyksiä.

Kaikki kirjoittamani tuntuu kuitenkin käpertyvän yhden avainkysymyksen ympärille: mistä suunnasta hakea raittiusliikkeen kasvu ja uudet yhteydet?

En usko henkisen kasvun ja uusien ihmisten löytyvän vääntämällä raittiusliike selvästi valtiollistetun terveystuotuksen raittius- ja alkoholi-asiain jaostoksi. Ihminen kaipaa ihmistä, ei rätinkiä kaloritarpeestaan.

Ristiriitoja eli järjestöjen toisistaan poikkeavia näkökulmia ei myöskään pidä pelätä. Monet järjestömme voisivat nykyistä selvemmin erikoistua kukin omaan suuntaansa, unohta-

matta kuitenkin yhteistyötä muiden kanssa.

Toivottavasti kukaan ei silti unohtaisi oleellista: Raittiusliikkeen kasvu on mitattavissa vain ihmisten henkisenä kasvuna, valmiutena olla alistumatta, ei ihmisten intona kiinnittää kaikki huomionsa nauttimiensa hivenaineiden määrään ja hölkäkilometriensä kokonaispituuteen kuukaudessa.

Heikki Jokinen

Kama on elämäntapa

Burroughs, William S.: Nisti. Esipuhe Allen Ginsberg. Suomentanut Markku Salo. Helsinki: Kustannus Oy Odessa, 1987

”Olen oppinut kaman yhtälön. Kama ei ole, kuten alkoholi tai ruoho, keino nauttia elämästä enemmän. Kama ei ole hyvää fiilistä. Se on elämäntapa.” (William Burroughs Nistin alkusanoissa)

Alkuperäisteoksen Junkie Burroughs julkaisi vuonna 1953 salanimellä William Lee.

Burroughs tunnetaan parhaiten Alastoman lounaan, surrealistisia visioita tulvivan kirjan, ansiosta. Huumeiden käyttöä ja riippuvuutta kuvaava teos on saavuttanut kulttikirjan aseman ja sitä pidetään tekijänsä pääteoksena.

Lisäksi Burroughsilta on ilmestynyt suomeksi myöhäisempää tuotantoa oleva Hurjat pojat.

Nistin esipuheessa Burroughsin kanssa samoja polkuja kulkenut Allen Ginsberg, toinen 60-luvulla jippien ja hippien suosioon noussut underground-kirjailija, kuvaa Nistin syntyä ja matkaa julkaistuksi teokseksi — tosin salanimellä, sensuroituna ja samoissa kansissa huume poliisin kirjoittaman varoittavan kirjan kanssa.

Kirjan alkusanoissa Burroughs varustaa lukijan tiivistetyllä omaelä-

mäkerrallaan — jo tämä johdattaa tekstin hyvin pitkälle dokumentaariin tyylisiin. Burroughs on sanonut Nistissä ”kirjaavansa mahdollisimman tarkasti ja mutkattomasti kokemuksensa narkomaanina”. Hän kertoo arkiseen tyylisiin, liikoja dramatisoimatta kamasta — heroïnista, morfiinista, oopiumista, kokaiïnista, bentsedriïnistä, kodeiinista ja kannabiksesta. Burroughs käy yksityiskohdaisesti läpi ajautumisensa kaman piiriin: ensimmäiset kokeilut, uskon riippuvuuden mahdottomuuteen ja vähittäisen koukkuun jäämisen. Hän kertoo, kuinka kama hankitaan, kuinka sitä myydään ja mistä siihen saadaan rahat. Hän kuvaa lainsäädännön ja lainkäytön sekä vieroitushoidon. Hän kuvaa nistin elämäntavan sekä suhteet toisiin narkkareihin, diilereihin, lääkäreihin ja poliisiin.

Teksti on kauttaaltaan paljasta. Liikoja tunteilematta, ilman itsesääliä tai sensaation tavoittelua Burroughs tuo silmien eteen nistin todellisuuden.

Kirjallisuudessa ainoa vertauskohdaksi Nistille on Hubert Selby Jr:n Unelmien sielunmessu, jossa on samaa perinpohjaista ja tinkimätöntä naturalismia. Burroughsiin verrattuna eurooppalaiset Nerval ja Cocteau ovat romanttisia haihattelijoita.

Nistissä on kaman farmakologia, psykologia, sosiologia, juridiikka ja ekonomia. Teos välttää tunnustuskirjojen itsekeskeisyyden, kerskailun ja itkeskelevän tunteisiin vetoamisen. Siinä on vähemmän syyttelevää, puolustelevaa tai kauhistelevaa painolastia kuin objektiivisina pidetyissä ns. tieteellisissä tutkimuksissa.

Burroughsin Nistiä voi hyvällä syyllä suositella kaikkien niiden ammattiryhmien luettavaksi, jotka joutuvat tekemisiin huumeiden ja niiden käyttäjien kanssa. Nistin tulisi kuulua niin poliisien, sosiaalityöntekijöiden kuin lääkäreidenkin koulutusohjelmaan.

Nisti on Perikato-sarjan parasta antia. Tekstiä tukee Markku Salo oikuttelematon suomennos. Kirjan kansi on yksinkertainen ja tehokas.

Ainoa huomauttamisen aihe on layoutissa. Sisämarginiaali on etenkin nidottuun kirjaan aivan liian kapea. Se hankaloittaa lukemista ja lyhentää kirjan ikää.

Anssi Auvinen